

728.

f. 728^e

N. 4769

4
VERAM
LIBERTATIS NOTIONEM

CONTRA
CELEB. REINHARDVM

T V E T V R

ET

DVOBVS VIRIS PRAENOBILISSIMIS

DISCESSVM

AB ALMA LEVCOREA.

GRATVLATVR

NOMINE EORVM QVI SVB MODBRAMINE

VIRI

EXCELLENTISSIMI AMPLISSIMI DOCTISSIMI

IOANNIS DANIELIS TITII

PHYS. PROF. PVBL. ORD.

IN

DISSERENDO SE EXERCENT

A V T O R

IOANNES DAVID RIEPKE

WITEBERGAE

PRELO EPHRAIM GOTTLOB EICHSFELDT

ACADEMIAE TYTIS

VERAM
LIBRARIATIS NOTIONEM

CONTRA

CELEBR. REINHARDVM

T. V. T. V. R.

DVOBVS VIRIS PRAENOBILISSIMIS

DISCESSVM

AB ALMA LVCORRA.

GRATVLTAVR

NOMINE FORVM QVI SVB MODERAMINE

VIRI

EXCELLENTISSIMI AMPLISSIMI DOCTISSIMI

IOANNIS DANIELIS TITII

PRVS. PROR. PVBL. ORD.

IN

DISSERENDO SE EXERCENS

A V T O R

IOANNES DAVID RIEPKE

WITBERGAE

PELO FVHRM GOTTLOB EICHSTEDDI

ACADEMIAE A TITII

VIRI SATIS
PRAENOBILISSIMIS ATQVE DOCTISSIMIS
DOMINO
IO. THEOPHILO DRAGHEIM
DANTISC. BORVSS.

L. A. MAGISTRO ET REV. MINIST. CAND.
NEC NON
DOMINO
VALENTINO LOBEGOTT HACKER
DANTISC. BORVSS.

REV. MINIST. CAND.
FAVTOREBUS ATQVE AMICIS
AESTVMATISSIMIS
A V T O R .

VIRI
PRAENOBILISSIMI AMPLISSIMI DOCTISSIMI
FAVTORES ATQVE AMICI
MVLTTIS NOMINIBVS COBENDI

Quo maior fuit VESTRA, qua nos omnes amplexi estis: amicitia, eo maior est dolor, quem e discessu VESTRO percipimus. In primis animus meus maximo perfunditur moerore, pristino in memoriam reuocato tempore, quod mihi in consuetudine VESTRA semper fuit, et esse debebat, iucundiffi-

nam, siquidem VESTRA, quam gerebaris, vita, virtute, honestate
morum, et religione erat exornata. Diligentia VESTRA, non
modo laudibus dignissima, sed et sic erat comparata, ut omnibus
litterarum cultoribus ad imitandam proponi posset. Certe habui-
mus, quam admirati sumus, VESTRAM in vero cognoscendo af-
fiduitatem, et in disceptando alacritatem, quae nobis eandem ad
solidam eruditionem viam ingrediendi, insigni fuerunt exemplo.
Iam derelinquitis Academiam nostram, Patriam salutaturi, VOBIS,
et ex parte quoque mihi, qui per biennium in Illustri Gymnasio Ge-
danensium Academico, in litteras incubui, carissimam, expectantes
praemia, quae eruditio VESTRA, haud vulgaris, morumque pro-
probitas merentur. Summum Numen VOBIS fausta quaevis at-
que felicia euenire, conatus VESTROS votis respondere, et ad me-
tam VOBIS praescriptam breui Vos contingat tempore finire
atque iubeat. De caetero accipite laeti et amica fronte ad Vos,
vnde profectum est, amoris memoriaeque gratiae pignus, atque in
hac, quam suscepi vltro et lubens, scriptione, etsi nullus ingenii
ostentandi locus mihi fuit relictus, solam amoris mutui affectum
spectate. Valete, VIRI CLARISSIMI, et amare nos, quod faci-
tis, constanter pergite; nos certe operam dabimus, ne et hic in
omni officiorum erga Vos genere quidquam desider-

tis. Scribebam Vitebergae d. XII. Nouembr.

A. R. S. CIO IC CCLXIV.

I. I.

§ I.

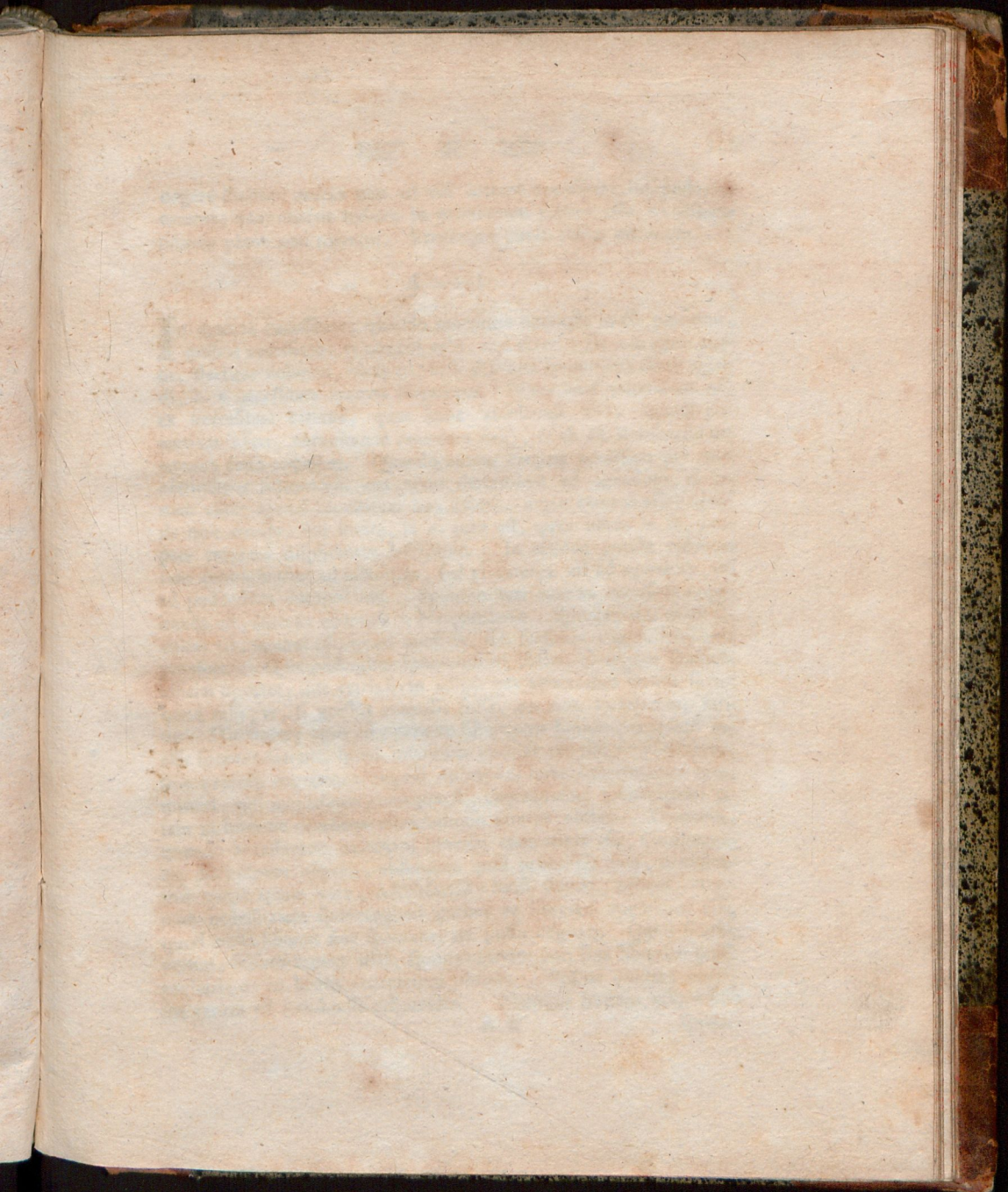
Nullam veritatem argumenti grauiſſimi ab oppugnationibus liberam fuiſſe atque intactam, omnium faculorum docuit experientia. Quanta, quanta clara fuerit, quam facilis perſpectu, quam non reprehendenda, tamen, in dubium vocata, contradictionibus, incertum an omnes limpidi fontes! fuit expoſita. Prodeſt quidem argumentum impugnare rationi et praeceptis diſciplinæ non congruum: ſed, impugnare quando praeceptis atque principiis ſectæ non congruit, prodeſt nihil. Eadem fata libellus Angli Philoſophi expertus eſt, decennio, et quod excurrit, abhinc a Viro Ampliſſimo Ioanne Daniele Titio, nunc Prof. Publ. Phyſices Ord. in hac alma Virebergenſi e lingua gallica in teutonico idiomata, additis quibuſdam annotationibus translatus, hoc titulo: *Neue Unterſuchung des Satzes: Ob die Gottesleugnung und die verkehrte Sitten aus dem System der Fatalitaet herkommen.* Leipzig

A

zig 1752. Huic se opposuit Vir Illustris, Adolphus Fridericus Reinhardus, Aulae Mecklenburgicae Strelizienſis a Conſiliis Grauiſſimus, *im Senſchreiben an den Hochwohlgeb. Hn. Hn. Iohann Ernſt Freyherrn von Hardenberg, etc. über den vor einiger Zeit aus dem Franzoeſſiſchen ins Teutſche überſetzten Tractat: Ob die Gottesleugnung etc. Leipzig 1753.* Vtrumque librum cum perlegiſſem, ſtatim deprehendere mihi uifus ſum, Reinhardum, Virum doctiſſ. non tam aggreſſum fuiſſe Auſtorem ipſum, quam potius Commentatorem grauiſſimum, qui illum in publicum miſerat. Autor Thurneyſerus caſtra Illuſtr. Wolffii, de facilitate veritate ac perſpicuitate Systematis ſorte conuiſtus, ſequitur; cum e contrario Reinhardus Vir Clariſſ. praeceptis Wolffianis Cruſiana praeferre maluit. Quae cum ita ſint, non ſubit mirari Reinhardum Clariſſ. aggreſſum fuiſſe doctrinam de libertate, aliaque dogmata, quae in Systemate, quod amat, non ea, qua in Wolffiano, ratione exponuntur et traduntur. Ea igitur doctrinae atque animorum diſſenſio me commouit, vt potiora de libertate momenta expendere atque diſpicere, vtrum Reinhardi Ill. obieſta talia ſint, quae Cl. Commentatoris aſſerta peſſundarent; quod, quo breuius fiat, ea tantum excerptam, quae mihi in Reinhardi libello doctrinae de libertate verae uidentur contraria, iis quidem relictis, quibus laudatus interpretes iam fecit ſaris. Quae ſuperſant in aliud tempus differam.

§. II.

Omnium primo Diſſentientem Doctiſſ. pag. 18. 19. offendunt, quae Commentator Clariſſ. in Nota b. Autorem monuit, ſcilicet *neceſſitatem externam libertati non eſſe contrariam*, id quod Dn. Diſſentiens penitus negat. Plurimi Philoſophorum libertati aſſerunt obſtare neceſſitatem externam et internam. Illam nihil obſeſſe libertati Cel. Commentator rationibus comprobauit, quae Clariſſ. Diſſentienti non plenarie rem abſoluere videntur. Duplicem enim neceſſitatem ponit: alteram cum influxu phyſico in voluntate coniunctam, alteram in ſola vi adigente externa conſiſtentem, abſque ullo in voluntatem influxu. Sed quemadmodum prior illa neceſſitas, dum in intellectum et voluntatem agit, quamuis extrinſecus cogere

cogere dicitur, reuera non est nisi interna necessitas: ita posterior externa, quae absque influxu in voluntatem dicitur esse, necessitatis nomen plane non meretur. Vtrumque paulo fusius ostendam.

§. III.

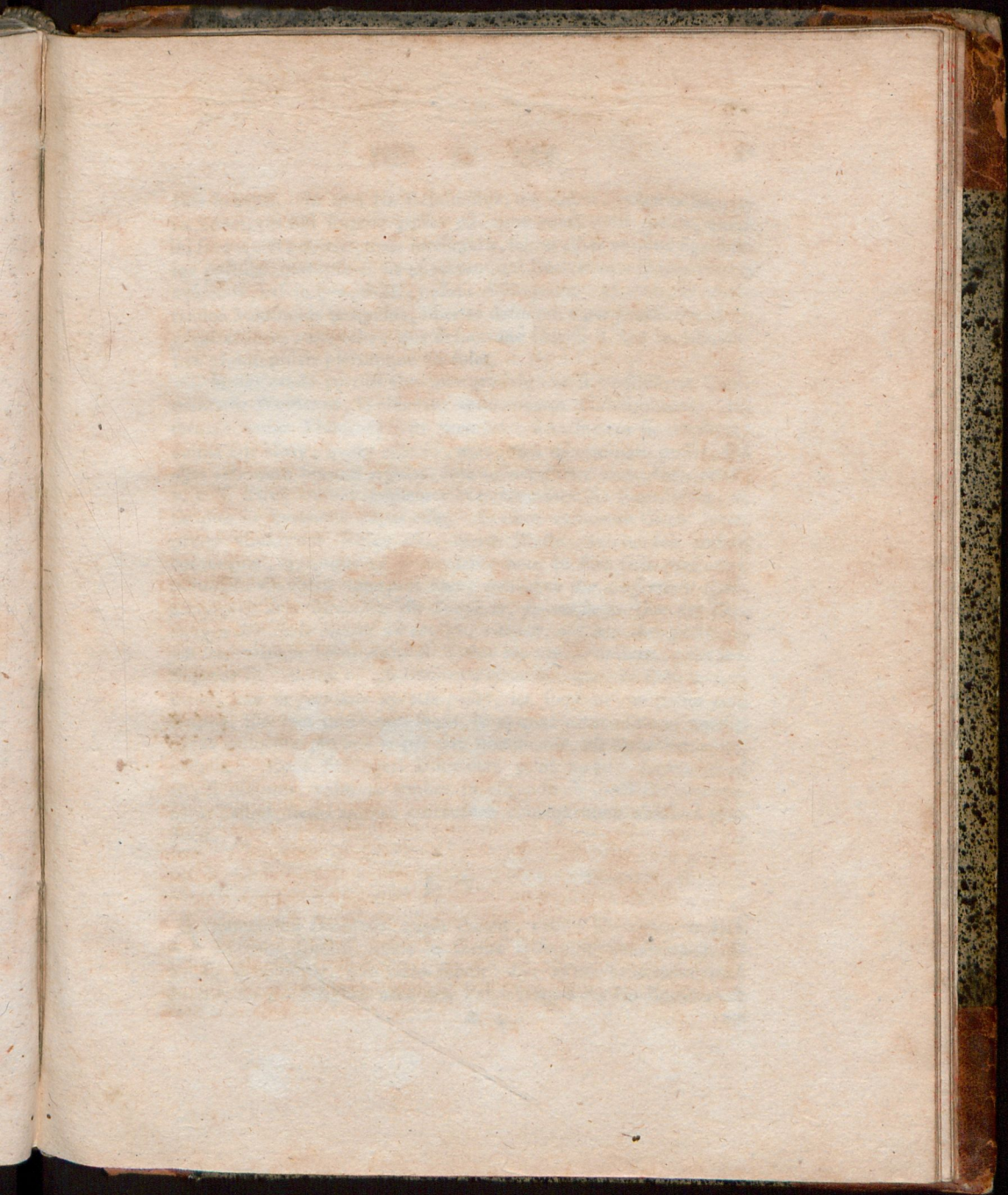
In externa necessitate, quando momenta nonnulla inesse ponimus, quibus necessario, vt aliquid velit, nec aliter velle aut agere possit, flectitur voluntas, idem est, ac si absoluta impotentia aliter agendi, h. e. necessitate interna impeditur. Igitur non mirandum est, ex necessitate externa, quae hanc absolutam aliter agendi potentiam infert, necessitatem internam oriri, et ab ill. Reinhardo externam falso appellari. Quando autem externa necessitas per vim extrinsecus adigentem ens agens determinat ad agendum, ei tamen aliter agendi facultatem non adimit, atque eatenus actio agentis non coacta, sed inuita, h. e. talis est, quae libera in se, propter rationes displicentes suscipitur. In actione coacta voluntas non determinatur ad actionem, sed vi externa vel ad agendum, vel ad patiendum compellitur. Spontaneitati externa necessitas opponenda est, interna libertati. Nec precario. Spontaneitas enim facultas est, agendi id, quod confusa, seu sensitua cognitio reliquis praefert. Quicquid igitur spontaneitati obstat, id organa sensoria afficiat oportet, siue extrinsecus adigat ens agens, quo minus faciat quod velit; vt, si gressus animalis fossa, aut riuo interiacente sistitur. Hic notare opus est, praeter libertatem hominibus etiam inesse spontaneitatem, quod interdum confuse res sibi repraesentant, siue confusa cognitione aliquid appetunt, quae ope sensuum orta, mutari, nisi extrinsecus, non potest; consequenter spontaneitati etiam in homine necessitas tantummodo externa obstat. Praeterea, quando necessitatem externam libertati contrariam esse, Commentator doctissimus negauit, absurdum quid prouulisse eum, confidentius magis quam vere, Aduersarius Clariss. statuit, addens, externam necessitatem spontaneitati pariter ac libertati oppositam esse, quod nulla libertas sine spontaneitate possit cogitari. Quod si esset verum, falsum tamen esset, spontaneitatem non sine libertate posse cogitari, vt in brutis contrarium obtinet. Sed ne quidem omnino verum est Reinhardi responsum. Namque libertas vtrique sine

spontaneitate reperitur esse, vt in Deo. Deinceps, spontaneitatem non nego, vel ab ipso Illustri Wolfio, Metaph. §. 519. vt principium animae internum sese determinandi, considerari, adeoque libertatem ipsi subesse spontaneitati. Sed quis non animaduertit, spontaneitatem hoc loco considerari vt genus quoddam superius, facultatem se determinandi tum ex confusa, tum ex distincta repraesentatione comprehendens, quo tamen sensu spontaneitatis vocabulum, recepto loquendi more, raro adhibetur.

§. IV.

Quae Clariff. Dissentiens p. 17. ait: *dass die Eintheilung der deutlichen und undeutlichen Vorstellungen keinen richtigen Grund zur Unterscheidung der Seelen-Kraefte abgebe*; ei concedere non possum, neque ratio constat, cur eam in dubium vocet diuisionem, quam adeo notam credo, vt fere reprehendendus essem, si eandem ulterius exponere susciperem. Sed magis adhuc constat, repraesentationem mentis hanc ipsam diuisionem constituere, ita quidem, vt aliae sint facultates superiores, vbi distincte res perspicit; aliae inferiores, vbi obscure et confuse easdem cognoscit. Qui igitur fit, vt Aduersarius Praenobiliss. tam indubie asserat, differentiam repraesentationum in animo obuiarum, differentiam in animae facultatibus non constituere, nec constituere posse? Sin forte in ea versatur sententia, vim animae esse vnicam, scil. vim cogitandi, non animaduertisse videtur, animam saepe numero non cogitare, h. e. distincte sibi res repraesentare, earumque sibi esse consciam, sed repraesentationes producere obscuras et confusas, quem admodum in somno, in deliriis accidit, et apud illos, qui mentis non sunt compotes. Certum igitur est, libertatem ab distincta cognitione rerum eligibilium, hanc vero ab intellectu magis, quam ab organis sensoris produci. Quare posito libertatis obstaculo, ponitur aliquid, quo ipse intellectus vel plane agere, vel rem tanquam appertendam voluntati offerre prohibetur; igitur hoc obstaculum internum est. Addo, libertatem interdum cum spontaneitate coniunctam sumi, si scil. defectum coactionis indicat, immerito autem cum libertate combinari, si pro facultate agendi ex cognitione confusa

fusa habetur. In quo Ill. Reinhardus, me iudice, vulgares libertatis conceptus sibi imponi passus est, cum vocabulum *sponte*, quod ibi frequenter occurrit, male intellexerit, saltem aliter ac illius significatus postulat; quo ipso se iis associatur, qui libertatem a spontaneitate, opinione, nescio qua, ducti, nolunt distinguere. Mallem, ut ad vitandos huiusmodi serupulos, libertas definirer per *facultatem dirigendi actiones rationales*, qua definitione Clariss. Titius in lectionibus philosophicis plerumque uti solet.

Simili modo corrui eius interpretatio, ac si Doctissimus Commentator Wolfianus, Wolfianam condemnaret Philosophiam. Internam, cuius Thourneyserus meminit, necessitatem sic explicat: anima sese aliter, quam actu sit, numquam determinare posset, sed alias actionum suarum regulas, interna necessitate nixas, sequeretur, v. c. si status animae sequentes antecedentibus sic succederent, ut facultas iis mutandis impar esset. Is enim verborum Celeb. Interpretis vltimorum sensus est, quem Illustr. Reinhardus misere contorquet, quemque ex praecedente nota in fine satis perspicere potuisset, vbi Celeb. Interpretes ait: *Benachme die aeußerliche Nothwendigkeit dem Menschen die Freyheit, so müste sie ihm das Vermögen der Seele anders zu wollen, rauben, welches aber nicht geschieht.* Idem enim Ampliss. Titius his verbis declarat, quae Billfingerus sic exposuit: „Liberam non est actio, quae ex statu antecedente, non in facultate agentis posita, ita sequitur, ut posita conditione, illa non possit non sequi, h. e. quae ex conditione antecedente influente physica et per sese necessitante, est hypothetice necessaria.“ Conf. Billfingeri Dilucidat. p. m. 295. Longe aliud est, si dicimus, voluntas animae in eligendo ab intellectu determinatur, aliud, status animae antecedens consequentem absolute producit.

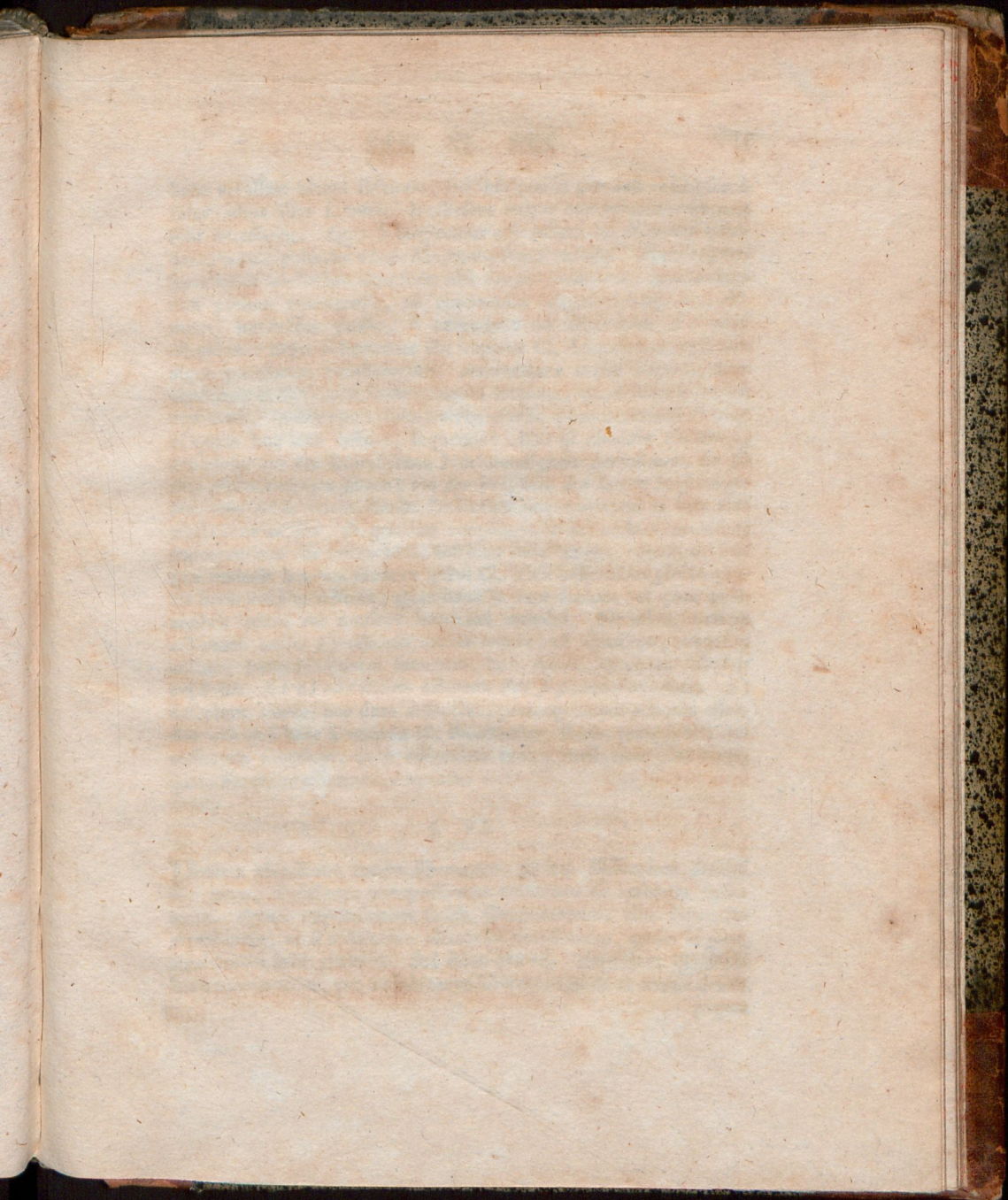
§. V.

Argumentum fatalitatis, quam dicunt, contra libertatem a Doctissimo nobis in forma syllogismi conditionalis p. 21. sq. proponitur, quo facto subdit: *Der Wille kann unmöglich anders, als sich lediglich nach den Vorstellungen des Verstandes richten.*

rem, etc. Prolixissimus est in refutanda positione ista, quam afferunt Wolfiani: *Si decretum voluntatis iudicium intellectus sequitur, libertas ideo non infringitur, sed salua manet.* Ad remouendam vero omnem difficultatem, mihi ostendendum est, nexum inter intellectum et voluntatem adeo non esse necessitantem, ut inde libertas aliquid detrimenti capiat. Non infitior, intellectum in modo ideas representandi regulas sequi et necessario operari, sed ideo quaelibet idea in intellectu per se non est necessaria. Aliter vero sese res haber, cum determinationibus voluntatis. Leibnitius olim parallelismum instituit inter intellectum in ordine ad verum, et inter voluntatem in ordine ad bonum. Ille verum nobis sistit, idemque interdum tamquam bonum repraesentat, quo percepto conatum eius appetendi in anima sentimus. Nam motiua voluntatem determinant, vt actionem praeter bonumque sequatur et eligat. Probe tamen obseruandum est, haec motiua actiones voluntatis, vel ipsa teste experientia, non constringere, quin hoc ipso temporis articulo, quo eligit, possit contrarium agere. Intelligo rem, percipio eandem, repraesento tamquam bonum, idque distincte: surgit conatus agendi post iudicium, appetere rem uideo, pendeo tamen, et per aliqua momenta anceps haereo. Quaedum fiunt, nouae oriuntur perceptiones in animo et aliis intercedentibus sensationibus versus aliud obiectum feror, priori maxime contrarium. Hinc patescit, perceptiones intellectu factas actionem voluntatis intense magis suadere, quam cogere, nec argumenta mouentia tantum ponderis semper habere, quin voluntas possit saepissime in contrarium ire.

Sed esto, argumenta esse adeo praeponderantia, vt anima non possit non velle, annon libertas de gradu deiicitur et loco eius necessaria actio uoluntatis inducitur? minime gentium. Nam non concedo, repraesentationem intellectus esse in se necessariam et inferre necessitatem voluntati. Anima enim, repraesentans sibi res externas, secundum hanc repraesentationem semet ipsa determinat, rebus externis tamen conuenienter. Nulla adest causa, cur eius repraesentationes essent necessariae, cum, quod antecedens consequentem non generat; tum, quod obiecta externa in anima non necessario
hanc

hanc vel illam ideam suscitant, sed ipsa potius per insitas sibi facultates ideas illas formet. Intellectus itaque non praesentationes non sunt necessariae. Quin si largiremur esse isdem necessitatem quandam, tamen voluntas adhuc libertatem suam retinet. Nam praesentationes intellectus non sunt nisi causae mouentes, quae cogere non possunt voluntatem, ne contrarium eligat. Cogi tum deum intellectus posset, si adigeretur ad eligendum id, quod est peius. Ergo vehementer sibi imponit Cl. Aduersarius, qui vim atque potestatem vocabulorum, *determinare* atque *cogere*, mire confundit et Wolfianis inuitis aliquid imputat, quod disertis verbis repudiant. Adeo non respexit verba clariss. Commentatoris in nota e, quam hoc loco refutat, sequentia: *Dies ist eben der Vorwurf, den einige aus der Moralischen Nothwendigkeit hernehmen, die sich dem Willen entgegen setzen, um der Freyheit den letzten Stoß zu geben.* — Addo etiam illustr. Dissidentem, quantum ex tota eius tractatione constat, ab genuino necessitatis in actionibus moralibus conceptu non esse instructum, sed hinc inde egregie coecitare. Itaque maioris luminis causa ex ipsis Cl. Titii lectionibus philosophicis liceat mihi ea adferre, quae hanc in rem faciunt, et quae auditoribus ipsum vel maxime inculcare memini. Necessitas nempe actionum infert 1) actionis, cuius omnia, ad agendum, requisita adsunt, immutabilitatem internam, h. e. talem, quae *ex viribus rei insitis, sed ad mutandam actionem non sufficientibus*, fluit. 2) defectum clarae, nec dum distinctae, praecognitionis actionis edendae — Ad haec si attendit Ill. Reinhardus, statim peruidebit, necessitatem moralem, quae actionibus nostris inest, non esse illam, quam Fatalistae assument, internam.

§. VI.

Prolata obiectione contra libertatem, p. 25. Dissidens doctissime putat, Wolfianos non posse eam confutare ex ipsorum Systemate. Quare responsionem Celeb. Commentatoris alto supercilio reprehendit, ac si absolutam actionum necessitatem, quam negant, fundamenti loco poneret. Sed salua res est. Expediunt Wolfiani hanc obiectionem, per definitionem libertatis ipsam et omnis desinit pugna.

pugna. Definiunt nimirum libertatem per facultatem mentis e pluribus bonis possibilibus, optimum eligendi. Intellectus scilicet noster sibi semper res repraesentat, vti in se sunt, in primis; si secundum distinctas ideas agit, i. e. si neque imaginatione, neque commotionibus animi turbatur uehementioribus. Ea res, quam sibi sinit, uel bona est, uel mala. Illam sibi conducere, hanc nocere, probe perspiciat. Harum altera eligenda est. Quae circumstant rem, facultas cognoscendi, s. ratio, per distinctam nexus rerum perspicentiam intelligit, ita, vt iam voluntas bonum et inter plura possibile bona, optimum eligat. Praeter ea homo perpetuo agitur, se perficiendi conatu et instinctu, adeo, vt secundum summum Iuris Naturae principium nil agere debeat, nisi quod eum eiusque statum perficiat. Quo pluribus et maioribus vero homo gaudet bonis, eo perfectior reditur. Is itaque, qui optimum eligit, eoque gaudet, omnino se suumque statum perficit.

Omnia quae Fatalistae in argumento contra libertatem adducunt, scilicet 1) *operationes voluntatis pendere a repraesentationibus intellectus*, 2) *ita, vt voluntas se ad nihil aliud determinare possit, nisi, quod intellectus sibi in casu praesenti tamquam optimum praesentat*; sic comparata sunt, vt alterum quidem, salua nostra sententia, largiri ipsis possimus, vti in proxime antecedentibus ostendimus; alterum vero negemus. Wolfiani enim nunquam docuerunt, *voluntatem ad nihil aliud se determinare posse, nisi quod etc.* licet ambabus concedant, voluntatem sequi ideas intellectus distinctas. Longe enim diuersa sunt, vt dixi, voluntas agere aliter nequit; et, voluntas sequitur distinctas intellectus repraesentationes. Addunt Fatalistae consequens syllogismi: *in quouis casu, vnicus agendi modus possibilis est. Ergo libertas locum non habet.* Negatur tota consequentia. Probandum enim ipsis est, vnicum tantummodo dari modum agendi.

§. VII.

Pag. 25. Dissentiens Doctiff. dicit: *Dieselben sehen, auch ohne mein Erinnern, daß sie (die Antwort) auf der unvermeidlichen*

oben Nothwendigkeit unserer Handlungen beruhe. Denn der Wille kann nicht anders, als der Vorstellung des Besten gemäß handeln. Diese Vorstellung aber ist nothwendig, weil sie nach dem Wesen des Verstandes, in seinen unveränderlichen Regeln, erfolgt ist.

Quam hic necessitatem absolutam sibi fingit, equidem non video. Nam primo, repugnat ipsa definitio necessitatis metaphysicae, scilicet absolutae, quippe quae est necessitas, cuius oppositum plane fieri nequit. Quis vero unquam animae hanc necessitatem in eligendo tribuit? In eo enim ipso consistit vera libertas, vt voluntas secundum ideas distinctas intellectus agat; dum autem secundum cognitionem intellectus distinctam agit, necessario quidem, sed sub conditione agit, atque necessitate hypothetica et morali. Sed quemadmodum moralis necessitas non in se, sed tantum data determinatione, finis nempe obtinendi, est necessitas: sic quoque potentiam aliter agendi saluam relinquit; potentiam, inquam, meliora et perfectiora, quandoquidem occurrunt, agendi; quae quidem minus bonis et imperfectioribus agendis haudquamquam impar est. Quodsi voluntas aliquid appetit, semper sub conditione boni appetit vt adeo assertae necessitatis metaphysicae falso arguamur. Deinde, si negaremus voluntatis secundum intellectum determinationem, animae omnem in agendo abiudicaremur rationem sufficientem. Adsit oportet ratio, cur voluntas hoc illudue appetat, cur agat hoc, nec alio modo. Ad haec etiam merito prouocamus ad liberas actiones hominum. Nemo sanus unquam asseret, nostras actiones esse absolute necessarias. Si hoc enim esset, homo foret automatium, mechanice agens, non vero ens, vi agendi propria praeditum. Cum autem ens sit vi agendi propria praeditum, actiones suas hoc vel alio modo suscipere potest, alias suscipere, omittere alias. Sic penes eum est, velit tempestate serena ambulare, an in museo ad litteras incumbere. Manifestum itaque cuiilibet erit, necessitatem metaphysicam, in responsione Wolfianorum, nullibi haberi, sed meram esse accusationem falso nobis a Nobilissimo Aduersario factam. Tandem ad expediendam hanc voluntatis ad intellectus repraesentationes determinationem, ad aliam Clariss. Praeceptoris nostri animaduersionem prouocare fas sit, qua hunc istum, Illustris Reinhardi, scopulum, ad quem allidere bene multi solent, in lectionibus philosophicis euitare, amicos do-

et. Dicit enim, regulas illas logico-morales, secundum quas appetit anima, non esse easdem, nec eiusdem naturae cum legibus motus, secundum quas corpora agunt, neque iisdem nituntur principis, quod contra Materialistas, Hobbesium aliosque Anglos, imo contra ipsum Spinozam sollicitè notandum est. Quemadmodum enim ex legibus motus facultas elare et distincte repraesentandi nullatenus potest derivari, sic e contrario actionem corporis per se necessariam faciunt et unico prorsus modo possibilem. At vero, motiva actionem aliquam in se necessariam non efficiunt, sed determinant tantum. Ergo nullam vim et necessitatem animae in volendo inferunt, sed rem eligendam, simul ac naturam actionis in eo, in quo sunt, statu relinquunt. — Quibus positis, vereor, ne Ill. Reinhardus, super necessitate volitionis interna, culpam in Wolffium eiusque amicos reiciens, in pessima quacuis ipse ruat. De quibus deinceps dicendi locus erit.

§. VIII.

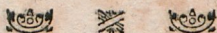
Iam ad illa momenta accedo, quae Cl. Reinhardus ad denegandam Spiritui libertatem sibi animo fingit. Praemitit p. 29. quaedam positiones, quas praelibasse heic multum iuuabit. Ait nempe: *Es giebt bey allen Geistern gewisse Triebe, die denen selbst entweder wesentlich oder angeboren, oder habet. Soire, ouperem, quid essentielle distet ab innato, quidue sit innatum in spiritu, qui fiat, vt, quae ex huiusmodi conatu oriuntur appetitiones auersationesque, liberae non sint, vtue istiusmodi conatus, quos insuperabiles vocat Cl. Reinhardus, necessitatem non inferant Spinozae internam? Quid sani contineant illae functiones: Wenn der Verstand einem Geiste ein Object eines in ihm befindlichen und unüberwindlichen Triebes solcher Gestalt vorstellet, daß die Vorstellung ihren zurreichenden Grad der Lebhaftigkeit hat, und es dabey nach dem Zustande des Geistes unmöglich ist, daß derselbe entgegen gesetzte Bewegungs-Gründe in sich hervorbringen, und solchen die gehörige Stärke geben könne. Nec non illa: in solchem Falle ist die Freyheit nicht mehr vermögend, den Willen anders zu bestimmen. Quis, quaeso, hanc idearum farraginem, cui lumen data opera, ademerit, veram*

veram credit, perspicuam, rationique congruam? Plures, una, hic committuntur fallaciae et elenchi ignoraantiae. Anima enim ipsa sese determinat ad actionem aliquam suscipiendam, idque propter motiva ab intellectu suppeditata et repraesentata. Quam vero inter plures actiones eligere vult, ipsa, propter eam, qua, tamquam affectione, praedita est, eligendi facultatem, sibi sufficit.

§. IX.

Pergo ad diversos illos casus, in quibus Clariss. Reinhardus animam libertate destitutam praedicat, quosque attulit p. 30. sequens sic se habet: *Wenn einem Geiste von unendlicher Vollkommenheit gewisse Beghrungen wesentlich sind, oder er, bey seinen Wirkungen ausser sich, gewissen in seiner wesentlichen Vollkommenheit gegründeten Regeln gemäß handeln muß.* Is casus sequenti secundo congruit, et ad illum facile reduci potest. Id quod vel oculatoribus parebit. Sic enim effertur: *Wenn bey einem Geiste die Neigung zu gewissen Vollkommenheiten so überwiegend starck ist, daß er derselben nicht zuwider handeln kan, im Fall der Verstand zurreichend erkennet, daß eine gewisse Handlung dieser Vollkommenheit gemäß und die Unterlassung derselben ihr zuwider sey. Der Verstand aber so erleuchtet und vollkommen ist, daß keine entgegen gesetzte irrige Bewegungs-Gründe entstehen können.* Cuius propositionis sensus est, si perfectiones, eiusque congruentes actiones, quas ipsi intellectus distincte repraesentat, velle debet. Vtatur Dissertenti Nobilissimus genere scribendi, quo lectores aut capiat, aut rectius decipiat, prolixior, obscuro, imperspicuo et aliquid profundum mentientis, quod doctrinae genus ignaris, assensionis dicam, an admirationis consequendae causa, imponit: intelligentiores, qui detrudere laruam fallaci ingenio factus putant, male habet. Ex iis enim, quae Aduersarius Acutissimus hisce duabus propositionibus exprimit, prono alioo fluit, Deo Spiritui illi infinito, seu menti infinitae, libertatem summam denegandam esse, quam tamen absolvere necessario habere debet, et aequae Decus non foret, si careret summa voluntate, et libertate, ac si careret summa intelligentia. *Voluntas enim Dei spectat ad optima quaevis naturae rerum, et*

quicquid rebus creatis convenit, id etiam vult. Impossibilis, quae Deus, licet gaudeat potentia illimitata et infinita, producere nequit, ea ne quidem vult. Quod vero nihil perfectionibus eius contrarium velit, i. e. quod semper velit, quicquid cum perfectionibus eius conspirat, eius ratio habetur in sanctitate voluntatis et libertatis summa. Absolute necessaria vult liberrime, ut absolute necessaria: quae vero tanta libertate non gaudent, ea quoque non vult, nisi sub ea conditione, qua intelliguntur, esse necessaria. Conf. de hac re Summus Hanovius, Praeceptor meus ad cineres vsque colendus, in Disquisit. Metaph. p. 454. Quis vero dicere audebit, Deum viuere, omniscium esse, existere nolle? quo nihil absurdius posset edisseri. *Secundi casus*, optassem, Dissentiens Doctissimus exempla protulisset in medium. Cum itaque Systema Wolfianum confusionis accusat p. 47. merito se a vitio obscuritatis liberare debuisset, ne eadem, quam in alios coniecit culpa, ipsum redargueret. Quod ad rem ipsam attinet, an eiusmodi vnam sit et inueniatur, necessitatis in agendo casus, quem Ill. Reinhardus fingit, libertatis expers, equidem valde dubito. Verum quidem est, voluntatem agere, secundum repraesentationes intellectus distinctas; quod autem voluntas, vti Reinhardus doctiss. statuit libertatem suam amittat, eo ipso, cum perfectiones illas appetit, falsissimum est. Fundamentum omnis libertatis est ratio, quae nobis nexum rerum indicat, quid bonum sit, quid melius, quid malum, quid peius. Neesse itaque est, ut homo tam diu libertatem retineat, quam diu ratione praeditus est. Cum vero ratio ab anima nunquam separari possit, nisi simul anima annihiletur, palam est, etiam homini nunquam abnegari posse libertatem.

Tertius et quartus casus leguntur p. 30. his verbis concepti:
Wenn im Gegentheil eine Neigung zum Boesen so starck, und der Verstand so verderbt, oder wenigstens den Trieben so unterworfen ist; daß unmoeglich Begierden oder kraeftige Motiven zum Guten entstehen koennen. — Wenn ueberhaupt in einem gewissen Falle

Falle ein Trieb oder eine Begierde so starck ist, daß die Freyheit solche zu hemmen, oder entgegen gesetzte Begierden hervorzubringen, nicht vermoegend ist, auch in dem Geiste keine Bewegungs-Gründe von genugsamer Staercke vorhanden sind, deren sie sich hierzu bedienen koenten. Vno verbo, si in statu seruitutis moralis versatur. Sic enim vtraque propositio in vnam contrahi possunt. Tunc enim spiritus sequitur sensus, imaginationem, affectus, vocem intellectus obrundit, vt ne amplius, quam diu in hoc statu miserrimo perseverat, bonum verum ab apparente rite et debite internoscere possit. Quis vero inde a rei cuiusdam abusu, ad eius existentiam negandam concludere veller? Retinet homo seruus affectuum libertatem suam, quae a voluntate nunquam separari potest. Meliora enim omnino edoceri potest, et fit persaepe, vt eo temporis momento, quo prolapsus ad vitia motiuis, contrarium suadentibus, morem gerat, et virtutem exerceat. At vero si statuitur, dari casus, vbi homo libertate sua vti non possit, sed aut secundum essentialia quosdam, aut innatos conatus, vt ait Reinhardus, necessario agat, plane subscribitur sententiae Spinozae, spiritui (finito) quasdam volitiones essentialia tribuentis. Is enim Eth. P. II. propof. 48. mentem, ait, non habere absolutam facultatem volendi aut nolendi per se quidquam, sed ad hoc vel illud volendum ab aliqua causa, hanc rursus ab alia, vltimam denique a Deo determinari. Imo statuit Spinoza, homines ideo se liberos credere, quod suarum nolitionum et appetitionum consci, de causis, a quibus disponuntur ad appetendum et volendum, quas ignorant, minime sunt solliciti. Vid. Eth. P. I. opp. Iam Reinhardus, intellectui regimen voluntatis in multis casibus denegans, Spinozae errorem, et si quod peius est, omnino errat, nempe tum homines causa volendi et motiuis, vt Spinoza arbitrar, destituti sunt.

§. XI.

Pag. 34. sq. multa dicit Dnus Reinhardus, quae confutatione digna viderentur, sed quoniam nobis non proposuimus, omnes ac singulas opiniones, veritati inimicas sub examina reuocare, eas

quoque sicco pede licet praeterire et pauca tantum de *indifferen-*
tia perfecti aequilibrii addere, quam hisce verbis ruetur: *Es*
Koennen zu verschiedenen gleich moeglichen Handlungen, gleiche
Bewegungs Gründe seyn. Quibus merito verbis, opponimus verba
 Büllingeri in Dilucidat. Philof. p. m. 510. „Non requiritur ad li-
 „bertatem eiusmodi voluntatis indifferentia, stupor, aut insensibili-
 „tas, vt illi rationes suasoriae sint, quod surdis fabula, sic, vt illis
 „nullatenus moueatur, ad volendum, hoc potius quam aliud, sed
 „coeco impetu, aut ex plenitudine voluntatis, qua bonitatem in ob-
 „iecta transfundat, adeoque per deterrum a motiuis absolutorum eli-
 „gat, quod eligit. Hanc sententiam vix quisquam tuebitur. „
 „Attamen multi, et cum eis Doctiff. Reinhardus eam defendit. Me-
 „rito vero ea refertur indifferentia perfecti aequilibrii inter animum
 rerum deliramenta et commenta. Iam ordine ducti fundamentum
 indicaturi sumus propositionis nostrae, quam eo destitutam dicit
 Dissentiens Doctiff. p. 35. vbi: *Ich habe dies alles zu dem Ende*
angeführet, um den Ungrund der Schlusses zu zeigen, wenn man
sagt, ein vernünftiges Wesen kan unmoeglich das Schlechtere, dem
besser erkannten vorziehen; Es handelt aber deswegen doch frey,
folglich ist auch da eine freye Handlung, wo es nicht moeglich ge-
wesen, anders zu handeln. Negat Doctiff. Aduersarius hanc pro-
 positionem nostram. Fundamentum eius latet in ratione et intelle-
 ctu: Quicumque gaudet facultate, obiecta distincte repraesentandi,
 is maius bonum bono minori anteferre debet. Bonum enim mi-
 nus, in relatione ad maius, reuera malum est, *per princ. Psycho-*
logica. A. ens ratione praeditum gaudet facultate obiecta distin-
 ctu perspicendi, *per notionem animi.* Ergo omnino bonum ma-
 ius minori anteferre debet. Quod vero ens rationale in appeten-
 do bono maiore, minore auersando, libere agit, hoc demonst-
 rat argumentum: Quicumque in auersando et appetendo ex motiuis
 agit, is agit libere, *per definit.* Animus humanus in appetendo et
 auersando ex motiuis agit, quia *nullus spiritus absque motiuis ali-*
quid velle, aut nolle debet. Ergo agit libere. Ergo etiam ibi,
 vbi moraliter impossibile fuit, aliter agendi, actio libera est.

§. XII.

Iam examinanda est Doctiff. Aduersarii responsio ad nostrum argumentum. Dicit l. c. *In dem Falle*, wo es nicht moeglich ist, daß ein Geist der Vorstellung eines gewissen Guten nicht gemäß handeln solle, und wo also der Geist nothwendig auf eine gewisse Weise agiren muß, in diesem Falle handelt der Geist nicht frey. Doleo, quod Illustr. Reinhardus in antecedenti id iam supponat, quod in consequente edicere constituit. Nam si impossibile est, vt Spiritus aliter, quam vno aliquo modo necessario agat, iam per se constat, ipsum libere agere non posse. Huiusmodi refutationis vitia autor in locis bene multis committit. A Philosophis demonstratum est, in actionibus Spirituum liberis nihil inesse necessitatis absolutae, et impossibilitatis physicae, sed inesse necessitatem quandam moralem. Aeque absonum foret, de substantia simplici et immateriali vsurpare vocabula rebus corporeis propria: ac de corporibus adhibere voces, non nisi de entibus simplicibus praedicandas. Quis enim sanus me ferret, dicentem: Materia cogitat? Talia enim sunt praedicata, qualia permittuntur a suis subiectis. Haec si ponderasset Dissentiens Ampliff. multas fallacias ambiguitatis in syllogismis et obiectionibus euitasset.

§. XIII.

Iam acquiesco in illis, quae in hisce paginis pro rite tuenda vera libertatis notione afferre volui. Bene multa adhuc de ea restarent monenda, et si omnes ac singulos proferre errores, mihi mens fuisset, fere librum multarum plagularum exarare potuissim, quarum vt numerus, ne vltra modum excedat, cauendum mihi omnino fuit. Idem valet de mundo optimo, quem variis pro more solito rationibus Ill. Reinhardus impugnat, qua de controuersia hic agere institutum meum non patitur. Sic quoque gloria supremi Numinis externa ab Ill. Viro in Deo successionem statuentem etc. impugnata, vindicanda fuisset; Sed, has singulares opiniones indicasse sufficiat, alio forte tempore de iis omnibus rectiorem dicemus sententiam.

Fb 2522

X 231 0848

n.c.

VERAM
LIBERTATIS NOTIONEM

CONTRA
CELEB. REINHARDVM

T V E T V R

ET

DVOBVS VIRIS PRAENOBILISSIMIS

DISCESSVM

AB ALMA LEVCOREA.

GRATVLATVR

NOMINE EORVM QVI SVB MODERAMINE

VIRI

EXCELLENTISSIMI AMPLISSIMI DOCTISSIMI

IOANNIS DANIELIS TITII

PHYS. PROF. PVBL. ORD.

IN

DISSERENDO SE EXERCENT

A V T O R

IOANNES DAVID RIEPKE

~~WITEBERGAE~~

PRELO EPHRAIM GOTTLOB EICHSFELDI
ACADEMIANA TYRIS